

Yslam Respublikasy «namys jenaýatlaryny» aňsatlaşdyrýar

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Yslam Respublikasy "namys jenaýatlaryny" aňsatlaşdyrýar YSLAM
RESPUBLIKASY «NAMYS JENAÝATLARYNY» AŇSATLAŞDYRÝAR

Şular ýaly gorkunç jenaýatlar Eýrandaky ähli jenaýatlaryň 30%-ni düzýär.

Yslam respublikasynda aýal-gyzlaryň, kämillik ýaşyna ýetmedik gyzlaryň ärleriniň we kakalarynyň hususy emlägi hasaplamak giňden ýaýran düşünje / iranhumanrights.org

Romina Eşrefi 14, Fatima Barahi 19, Reýhana Ameri 22 ýaşyndady. Hemmesi-de ýakyn hossarlary tarapyndan öldürildi, bularyň barsy soňky hepdelerde halkara jemgyýetçiligiň geregindeň artyk gyzyklanýan jenaýatlary. Biri 15 ýaşly iki kiçi uýam bolan ýaş zenan hökmünde bu jenaýatlar we bulary amala aşyran jenaýatkärlere berilen iň pes jezalar hakda

okanymda depe saçym düýrükýär.

Meni ekläp-saklap ýetişdiren öýe, aýratynam şeýle adamyň gyzydygym üçin özümi saýdyran mähriban kakama näçe minnetdarlyk bildirsemem az bolar. Köp kişi ene-atalaryny kiçikä görşi ýaly birkemsiz dälidigi hakdaky täsin düşünje bilen kämillik ýaşyna geçip gitse, men kakam tarapdan beýle tapawudy hiçem duýmadym. Ol meniň tanaýan adamlarymyň içinde iň mertebelisi. Meniň pikirimçe ol, hem mylakatly, hem güýçli, şeýle-de garşylaşýan syýasy howplarymyza garamazdan ulalanymda duýan fiziki we duýguçyl howpsuzlyk duýgusyny bergili bolan adamym. Kakam, uýalarym we meniň özümem özüňe hormat goýmak duýgusyny kämilleşdirdi. Dünýäniň iň duýguçyl adamy bolmasada, öýündäki zenanlardan haýsydyr biri bilen tersleşen wagty uçara münmeli wagty gelip ýetip dört sagat öňünden gitmelidigini aýdýandygyna garamazdan, biziň taýýarlandygymyz sebäpli awtomobile münmegimiziň köp wagta çeken pursaty bolupdy.

Munuň deregine Romina, Fatima, Reýhana we Eýrandaky millionlarça aýal-gyz durmuşlarynyň hakykatda hiç wagtam özlerine degişli bolmadyk jemgyýetinde dünýä indi. Özlerini iň arkaýyn duýmaly ýerlerinde, hatda öýlerinde-de gorky bilen ulaldyldylar. Azat we derek boýlaryna baş egip durmaly görnüşde däl-de, mal ýaly, emläk ýaly ýetişdirildiler. Olar ýurdumyzda we Ýakyn Gündogarda köp şirin janlaryň ezraýylyna öwrülen fanatizme we howply ynançlara gurban boldular.

«Namys jenaýatlarynyň» Eýranyň sosial problemasy bolup gelendigini öňdenem bilýärim. Emma açyk aýdanda, problemanyň düýpden gaýdýandygyny we ata watanymyzda şular ýaly çuň kökleriniň bardygyny bilemokdym. Birnäçe maşgalada kakanyň gyzlartnyň «gan eýesidigi», şonuň üçin ýalňys gürlemek ýaly zyýansyz zat üçinem berk temmi çäresini görüp biljekdigi varadaky ynanjy nesilme-nesil aňlaryna guýlupdyr. Öýüň daşynda Yslam Respublikasy tarapyndan gurlan we güýçlendirilen erkek höküm edijilikli jemgyýet tarapyndan goldanýan ynançlar bu gyzlara ýardam sorap biläýjek ýer goýmaýar. Bu jenaýatlar jakda has köp maglumatlar orta çykýar welin, men beter ynjalyksyzlanyp başlaýaryn.

Rominanyň öldürilmegi dagy özbaşyna hekaýat. Öz halamaýan oglany bilen ýakyn gatnaşygynyň bardygyny bilen ata syçan awusyny alyp aýalyndan Rominany awy içip ölmäge yrmagy talap edipdir. Şeýtmek bilen ol özüni «namysa goýan» bu ýagdaýa garşy haýsydyr bir jeza çäresini görmegi aradan aýyrmalydy. Aýalyna halys bolmasa özüni asyp biljekdigini aýtdy. Ahyrynda aklawjysy bilen geňeşip, uzak ýyllara çekmejek jeza çäresini almajagyny bilenden soňra maňňal bilen ukuda ýatan gyzynyň damagyny çaldy.

Şular ýaly gorkunç jenaýatlar, «namys jenaýatlary» Eýrandaky ähli jenaýatlaryň 30%-ni düzýär.

Gürrüňi gidýän jenaýatlar boýunça gyzyklanmalaryň azdygy zerarly köp jenaýatyň mälüm bolman galýandygy göz önüne tutulanda, gürrüňsiz diýen ýaly bu görkeziji hakyky görkezijiden ep-esli aşakda bolmagynda galýar. Soňky kyrk bir ýyllap hökümetiň goldawyna daýanylyp gelindi. Şeýle-de bolsa, 14 ýaşly Rominanyň öldürilmegi bilen jemgyýetçiligiň gyzyklanyp başlandygy sebäpli Yslam Respublikasy basyşlara garşy strategiki garşylyk bermäge mejbur boldy. Agzalan üç jenaýatyň Eýranyň dürli ýerlerinde bolup gecmegi meniň üçin ünsi çekijidi: Gilan, Kerman, Huzystan. «Namys jenaýatlarynyň» ýurduň käbir ýerlerinde has köp gabat gelýändigini munuň döwlet derejesindäki çynlakaý meseledigini ýüze çykarýar.

Romina, Fatima, Reýhana aýry-aýry ýerden gilanlydygyna, kermanlydygyna, huzystanlydygyna garamazdan ötri eýranlydylar. Ähli eýranlylar bular ýaly jenaýatlaryň soňuna çykmak üçin aýaga galyp göreşmäge mejburdylar. Diňe şu jenaýatlaryň strukturalaýyn aňsatlaşdyryjysy Yslam Respublikasyny däl, eýsem onuň aňyrsyndaky medeni güýçleri-de öz içine alýan dialoga eýe bolmalydyrys. Bizuň günlerimizde hem-ä senzurany, hem-de awtosenzurany güýçden gaçyryp biljek pikir alyşmalar bilen üpjün edýändigini üçin sosial mediýa torlaryny işjeň ulanmalydyrys.

Gynansak-da, men Eýranyň hiç bir ýerinde bolup görmedim, meniň iň esasy maslahatçylarym maşgala agzalarym we garry enem. Enem bilen gürleşenimde problemalaryň kökleriniň sosial urp-adatlarda ýatandygyna garamazdan, hökümetiň öz raýatlarynyň durmuşyny öz

hossarlaryndanam gorama jogapkärçiliginiň bardygyny ünsi çekdi.

Döwrebap ýaşlara eýe günbatar ýurtlarynda döwletler çagalaryny urup-ýençpäň ene-atalara garşy çalt herekete geçýär, hatda şeýle çagalary ene-atalarynyň elinden alyp, döwletiň howandarlygyna geçirýär. Rominanyň rehimsiz kakasynyň ýanyna ugradylmazlygy üçin ýalbarandyttna garamazdan, onuň merhemetsizlik bilen yzyna ugradylandygyny okanymda, gahar-gazapdan ýaňa bokurdagym doldy. Enem maňa yslam rewolýusiýasyndan öň birnäçe uly ýaşly erkekleriň we aýallaryň aýal-gyzlaryň goragyny üpjün edip biljek öňdebaryjy kanunlary işläp düzmek üçin işländiklerini aýtdy. Ýurdumyzyň yza tesip, şular ýaly zalym şertlere dolanyp gelendigini duýmak meni nähili gynandyrýar. Ol maňa Maşgalanyň goragy hakdaky kanuny işläp düzmek we güýje girizmek üçin tagalla barsyny eden Migrangiz Manuçerýan barada aýdyp berei. Öz döwrüne görä alanda öňdebaryjy kanunlaryň biri-de bolsa, 1979-njy ýylyň aprel aýynda Homeýni «musulman maşgalasynyň ýok edilmegi» hökmünde baha berip, bu kanuny ýatyrmagy buýrupdy. Hut şunuň özem Homeýniniň we onuň ýaranlarynyň aýal-gyzlara bolan ganyň duşmançylygyny görkezýär. Maşgalany goramak hakdaky kanuna güýçli goldaw beren atam daşary ýurtly žurnalistlere şol kanun üçin buýsanýandygyny aýdyp bererdi. Homeýni bu kanuny häkimiýet başyna gelen badyna bir aýdan soň ýatyrdy.

Eýrandaky «namys jenaýatlary» Yslam Respublikasy bilen başlamady. Munuň özi medeni problema. Zyýanly urp-adatlar aýal-gyzlary erkegiň emläge saýyp, şeýle jenaýatlaryň bolmagyna getirýär. Eýsem döwlet halkyň howpsuzlygyny goramakdan başga näme üçin gerek? Şular ýaly rehim-şepagatsyz etmişleriň üstünde aýal-gyzlary goraýan kanunlar we güýçli döwlet dolandyryşynyň goldawy bilen durup geçmeli. Mesele şunda: Yslam Respublikasy Fatimany we Reýhanany kakalarynyň ýa-da ärleriniň emlägi hasaplaýanlaryň arkasynda durýar.

Nur PEHLEWI.

Sişenbe, 14.07.2020 ý. Publisistika